

Aan: Rechtbank Gelderland

Sector bestuursrecht en voorlopige voorzieningen

Verstuurd per Zivver

Datum : 14 oktober 2024
Betreft : Beroep tegen niet tijdig beslissen **EN** verzoeken tot het treffen van een voorlopige voorziening waaronder een **ordemaatregel**
Ons kenmerk : V201-BT en V201-VO
Uw kenmerk : -
Bijlagen : 4; productie A t/m C (en los de producties behorende bij A)

Edelachtbare,

Op 22 augustus 2024 is door de Stichting Veluwe Bijzonder, Stichting NatuurAlert Nederland, Stichting Natuurbeschermingswacht en de 5.1.2e 5.1.2e 5.1.2e en 5.1.2e (allen woonachtig direct grenzend aan het plangebied tevens groen gebied en leefgebied van vele diersoorten) (hierna: “verzoekers”) een handhavingsverzoek bij het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland ingediend (**productie A**).

Het verzoek heeft betrekking op diverse (dreigende) overtredingen van de Omgevingswet door Nationaal Jachtschietcentrum de Berkenhorst (hierna: “Berkenhorst”), gevestigd in Natura 2000-gebied 57 Veluwe tevens Gelders Natuurnetwerk gebied. Het gaat om activiteiten zoals het verwijderen van opgaand groen en het aanleggen en in gebruik nemen van kleiduifschietbanen met als gevolg dat diverse beschermde diersoorten worden verstoord en diens vaste rust- en voortplantingsplaatsen worden beschadigd of vernield, terwijl de Berkenhorst niet over de benodigde omgevingsvergunningen beschikt (behalve ten aanzien van de hazelworm) om die activiteiten uit te voeren – en dus handelt in strijd met de Omgevingswet.

Beroep tegen niet tijdig beslissen

Op 3 oktober 2024 bevestigt 5.1.2e vertegenwoordiger van het college in deze kwestie, telefonisch dat de gemachtigde van Berkenhorst heeft aangegeven dat er tot en met week 40 geen activiteiten plaatsvinden op het terrein en dat het college daarom uiterlijk 11 oktober 2024 een besluit bekend zal maken. Op die manier zou het voor verzoekers mogelijk zijn om, als er in week 41 begonnen mocht en zou worden met de activiteiten (bestaande uit het verwijderen van opgaand groen met grote machines en later het aanleggen in in gebruik nemen van bovengrondse kleiduifschietbanen) bezwaar te maken en een voorlopige voorziening bij uw rechtbank in te dienen en zo te voorkomen dat er onomkeerbare gevolgen voor diverse diersoorten en diens leefgebieden plaatsvinden.

Op 10 oktober 2024 maakt het college bekend dat zij voornemens is om het handhavingsverzoek af te wijzen, omdat volgens haar, kort gezegd, de diverse genoemde diersoorten niet worden verstoord, niet zijn aangetroffen en/of de activiteiten geen invloed hebben op de diersoorten **(productie B)**. Verzoekers hebben twee weken gekregen om een zienswijze op dit voornemen kenbaar te maken. In de zienswijze zullen verzoekers in elk geval verwijzen naar een nieuw stuk, namelijk de notitie van dassendeskundige dr 5.1.2e van 13 oktober 2024 **(productie C)**.

Het voornemen is geen definitief besluit. Verzoekers menen dat het college hierdoor de redelijke termijn heeft overschreden, zij zou immers uiterlijk 11 oktober 2024 een besluit bekend maken en heeft dat niet gedaan. Het is daarom dat verzoekers zich tot uw rechtbank wenden met een beroep tegen niet tijdig beslissen. Wegens de spoedeisendheid en onomkeerbaarheid van de kwestie (waarover meer in de volgende paragraaf) kan het niet van verzoekers gevraagd worden dat zij het college eerst in gebreke stellen.

Verzoek om voorlopige voorziening en ordemaatregel

Verzoekers hebben helaas moeten constateren dat Berkenhorst op 12 oktober 2024 is begonnen met het verwijderen van opgaand groen. De activiteiten gaan gepaard met veel herrie waarbij

met grote machines opgaand groen wordt verwijderd en wordt afgevoerd met tractoren. Deze activiteiten verstoren diverse diersoorten en hebben tot gevolg dat diverse vaste rust- en verblijfplaatsen worden beschadigd en/of vernield, zo bevestigen zowel 5.1.2e als 5.1.2e

5.1.2e Het is om die reden dat het voornemen om het handhavingsverzoek af te wijzen volgens verzoekers evident onrechtmatig is.

Het is voor verzoekers van het grootste belang dat de activiteiten per direct worden gestaakt zodat er niet nog meer opgaand groen wordt verwijderd en de in en nabij het gebied levende diersoorten niet verder worden verstoord en diens voortplantingsplaatsen en rustplaatsen niet worden beschadigd en vernield. Het is daarom dat verzoekers u vragen om een voorlopige voorziening en ordemaatregel te treffen, inhoudende dat er in elk geval geen verstorende activiteiten mogen plaatsvinden (verwijderen van opgaand groen en het aanleggen en in gebruik nemen van de kleiduifschietbanen) totdat u de zaak op zitting heeft behandeld.

Ondergetekende is verhinderd op de volgende data: 25 oktober, 1 november en 15 november.

Hoogachtend,

5.1.2e

5.1.2e

PRODUCTIE A

Aan: Gedeputeerde Staten van Gelderland

Postbus 80300

3508 TH Utrecht

Datum : 22 augustus 2024
Betreft : Verzoek tot preventief handhavend optreden tegen dreigende overtredingen van de Omgevingswet door Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst
Ons kenmerk : V201-III
Uw kenmerk : -
Bijlagen : 6

Geacht college,

Namens Stichting Veluwe Bijzonder, Stichting NatuurAlert Nederland, Stichting

Natuurbeschermingswacht (**productie 1**) en 5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

en

5.1.2e

(allen woonachtig direct grenzend aan het plangebied tevens leefgebied van diverse te verstoren diersoorten) (hierna: “verzoekers”), dien ik dit verzoek tot preventief handhavend optreden bij u in.

Het verzoek heeft betrekking op diverse dreigende overtredingen van de Omgevingswet door Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst (hierna: “Berkenhorst”), gevestigd in Natura 2000-gebied 57 Veluwe tevens Gelders Natuurnetwerk gebied. Meer specifiek betreft het te verrichtten flora- en fauna-activiteiten – in verband met de aanleg en ingebruikname van drie bovengrondse schietbanen – terwijl Berkenhorst niet over de benodigde omgevingsvergunningen beschikt.

Inleiding

1. In 2006 komt er een einde aan de bovengrondse illegale schietactiviteiten bij Berkenhorst naar aanleiding van twee uitspraken van de Raad van State (ECLI:NL:RVS:2005:AT9257 en ECLI:NL:RVS:2006:AW1283). Sindsdien wordt alleen ondergronds geschoten, terwijl Berkenhorst tracht de benodigde vergunningen te verkrijgen voor het aanleggen en in gebruik nemen van drie bovengrondse kleiduifschietbanen.
2. In 2022 vraagt Berkenhorst aan Adviesbureau Mertens B.V. (hierna: “Mertens”) om een ecologisch onderzoek te verrichten naar voorkomende diersoorten in het gebied. Mertens doet veldonderzoek vanaf eind mei 2022 en brengt het rapport uit in december 2022 (**productie 2**). Mertens stelt, kort gezegd, dat de hazelworm de enige diersoort is die mogelijk effecten zal ondervinden van de bouw- en aanlegwerkzaamheden en ingebruikname van de drie kleiduifschietbanen. Daarom concludeert Mertens dat een ontheffing moet worden aangevraagd voor het vangen en verplaatsen en het beschadigen en vernielen van voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van de hazelworm. Andere in het plangebied voorkomende diersoorten, zoals de das en de buizerd, ervaren geen negatieve effecten van de werkzaamheden, met name doordat hun vaste voorplantingsplaatsen en rustplaatsen te ver van het plangebied af liggen en zij elders foerageren.
3. Dit advies wordt door het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland (hierna: “het college”) overgenomen in het ontwerpbesluit ter verlening van een Wnb-ontheffing voor de hazelworm (kenmerk 2021-008449).
4. Verzoekers achten het zeer onaannemelijk dat de door Mertens geconstateerde diersoorten geen negatieve effecten ondervinden en dat er geen andere diersoorten in het plangebied voorkomen die door de plannen tijdelijk of permanent verstoord zullen raken. Daarom vragen zij aan 5.1.2e van Ecologisch Adviesbureau EcoNatura (hierna: “Econatura”) om een contra-expertise op te stellen.

5. EcoNatura brengt naar aanleiding van het ontwerpbesluit een eerste contra-expertise uit op 12 december 2023 (**productie 3**). EcoNatura concludeert, kort gezegd, dat er veel meer diersoorten in het gebied voorkomen dan Mertens erkent en dat de effecten van de beoogde activiteiten groter zijn dan door Mertens voorgesteld.
6. Desondanks maakt het college op 5 maart 2024 het definitieve besluit bekend om de Wnb-ontheffing voor het vangen en uitzetten van hazelwormen en het beschadigen en vernielen van diens vaste voorplantingsplaatsen of rustplaatsen (**productie 4**). Uit de ontheffing volgt dat na het vangen en verplaatsen van (mogelijk) aanwezig hazelwormen (tussen 1 augustus en 1 oktober 2024) het gebied bouwrijp wordt gemaakt (tussen 1 oktober en 1 december 2024), gevolgd door de aanleg (tussen 1 december 2024 en 15 februari 2025) en ingebruikname (vanaf 15 februari 2025) van de drie bovengrondse kleiduifschietbanen.
7. Naar aanleiding van het definitieve besluit brengt EcoNatura een tweede contra-expertise uit op 10 april 2024 (**productie 5**). Verzoekers dienen (vertegenwoordigd door mijn collega 5.1.2e beroep in tegen de verleende Wnb-ontheffingen en voegen daarbij de contra-expertises van EcoNatura bij. De contra-expertises zijn om die reden al bij uw college en Berkenhorst bekend.
8. In mei en juni 2024 voert EcoNatura een veldonderzoek uit om de andere diersoorten die in het gebied voorkomen beter in kaart te brengen. Van dit veldonderzoek brengt EcoNatura een rapport uit op 2 augustus 2024 (**productie 6**). Het rapport wordt met dit handhavingsverzoek voor het eerst met u gedeeld.
9. In juli 2024 neemt mijn collega contact op met de advocaat van Berkenhorst, 5.1.2e 5.1.2e Advocaten, om navraag te doen over de stand van zaken. Dhr. 5.1.2e 5.1.2e geeft aan dat Berkenhorst zich aan de onder punt 6 genoemde planning houdt.

10. Dit betekent dat er vanaf 1 oktober 2024 diverse werkzaamheden en activiteiten plaatsvinden, waaronder (permanente) verwijdering van vegetatie, egalisatie van de grond en de aanleg van grondwallen. Voor de aanleg van grondwallen is het verplicht om **gebiedseigen grond** te gebruiken (zie het besluit van uw college van 11 januari 2012 met kenmerk 2007-008141), wat betekent dat zware machines elders op het terrein grote hoeveelheden verontreinigde grond (volgens de gemeente Nunspeet 5000 tot 6000 m3) moeten afgraven en dit vervolgens richting de aan te leggen schietbanen moeten vervoeren om het daar weer te storten. De werkzaamheden betreffen aldus een veel groter gebied dan enkel de locatie waar de drie kleiduifschietbanen aangelegd zouden moeten worden. Verzoekers vrezen dat door al deze werkzaamheden en activiteiten diverse diersoorten worden verstoord en diens voortplantingsplaatsen en rustplaatsen opzettelijk worden beschadigd en vernield, terwijl voor die werkzaamheden en activiteiten geen omgevingsvergunning is verleend (behalve voor de hazelworm).

11. Ten overvloede merken verzoekers nog het volgende op:

1. Uit het rapport van Mertens volgt dat er voor het realiseren van de bovengrondse schietbanen al eerder grond is aangevoerd dat niet gebiedseigen grond betreft (zie productie 2, p. 3 en figuur 6). Dit is in strijd met het (onder punt 10 genoemde) besluit met kenmerk 2007-008141 en de activiteit heeft mogelijk al nadelige effecten gehad op de in het gebied voorkomende soorten. Verzoekers vrezen dat dit opnieuw zal gebeuren en vragen u Berkenhorst te wijzen op deze overtreding.
2. Naast flora- en fauna-activiteiten betreft het ook Natura 2000-activiteiten waarvoor een omgevingsvergunning benodigd is (artikel 8.74b van het Besluit kwaliteit leefomgeving), terwijl die, voor zover verzoekers weten, tot op heden niet is aangevraagd en verleend. Verzoekers vrezen dat diverse werkzaamheden en activiteiten uitgevoerd gaan worden terwijl zij verwachten dat uiteindelijk niet alle omgevingsvergunningen (zoals die voor een Natura 2000-activiteit), worden verkregen. Dit zou betekenen dat de plannen geen doorgang vinden nadat diverse

werkzaamheden en activiteiten al hebben plaatsgevonden en de verstoring en vernieling **onomkeerbaar** is. Verzoekers vragen u, in verband met de korte tijdspanne waarop de werkzaamheden en activiteiten plaats dreigen te vinden, ook met de punt rekening te houden in uw besluit.

12. Om bovengenoemde en nader toe te lichten redenen en specifiek met verwijzing naar de rapporten van EcoNatura stellen verzoekers zich op het standpunt dat er een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid bestaat dat diverse wet- en regelgeving, waaronder de Omgevingswet, vanaf 1 oktober 2024 dreigt te worden overtreden. Verzoekers vragen u middels dit preventieve handhavingsverzoek om dat te voorkomen.

Wettelijk kader

Algemene wet bestuursrecht (hierna: “Awb”)

13. Artikel 3:9 van de Awb:

Indien een besluit berust op een onderzoek naar feiten en gedragingen dat door een adviseur is verricht, dient het bestuursorgaan zich ervan te vergewissen dat dit onderzoek op zorgvuldige wijze heeft plaatsgevonden.

Omgevingswet

14. Artikel 5.1 van de Omgevingswet:

2. Het is verboden zonder omgevingsvergunning de volgende activiteiten te verrichten:

(...)

g. een flora- en fauna-activiteit,

voor zover het gaat om een bij algemene maatregel van bestuur aangewezen geval.

Besluit activiteiten leefomgeving (hierna: “Bal”)

15. Artikel 11.27 van het Bal:

1. Degene die een flora- en fauna-activiteit of een activiteit als bedoeld in artikel 11.22, eerste lid, onder b tot en met g, verricht en weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat die activiteit nadelige gevolgen kan hebben voor de belangen, bedoeld in artikel 11.23, is verplicht:
 - a. alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van diegene kunnen worden gevraagd om die gevolgen te voorkomen;
 - b. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen: die gevolgen zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken; en
 - c. als die gevolgen onvoldoende kunnen worden beperkt: die activiteit achterwege te laten voor zover dat redelijkerwijs van diegene kan worden gevraagd.
2. Voor flora- en fauna-activiteiten houdt deze plicht in ieder geval in dat:
 - a. voorafgaand aan het verrichten van de activiteit wordt nagegaan of er aanwijzingen zijn van de aanwezigheid op de locatie waar de activiteit wordt verricht of in de directe nabijheid van die locatie van:
 - 1°. van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten, genoemd in bijlage I bij de vogelrichtlijn, en niet in die bijlage genoemde, geregeld in Nederland voorkomende trekvogelsoorten als bedoeld in artikel 4, tweede lid, van die richtlijn;
 - 2°. van nature in Nederland in het wild levende dieren of planten van soorten, genoemd in de bijlagen II, IV en V bij de habitatrichtlijn;
 - 3°. dieren of planten van soorten, genoemd in bijlage IX of in de rode lijsten, bedoeld in artikel 2.19, vijfde lid, onder a, onder 3°, van de wet; en
 - 4°. voor die soorten belangrijke leefgebieden of natuurlijke habitats;
 - b. als deze aanwijzingen er zijn: wordt vastgesteld of op voorhand op grond van objectieve gegevens nadelige gevolgen kunnen worden uitgesloten voor dieren van die soorten, hun nesten, hun foerageerplaatsen, hun voortplantingsplaatsen, hun rustplaatsen en hun eieren, of voor planten van die soorten;
 - c. als die gevolgen niet kunnen worden uitgesloten: wordt nagegaan welke gevolgen de activiteit kan hebben voor dieren van die soorten, hun nesten, hun foerageerplaatsen, hun voortplantingsplaatsen, hun rustplaatsen en hun eieren, of voor planten van die soorten;
 - d. alle passende preventieve maatregelen worden getroffen om die nadelige gevolgen te voorkomen;
 - e. tijdens en na het verrichten van de activiteit wordt nagegaan of de getroffen maatregelen de beoogde effecten hebben; en
 - f. het verrichten van de activiteit wordt gestaakt als de nadelige gevolgen toch niet worden voorkomen, of, als staken van de activiteit redelijkerwijs niet meer mogelijk is, passende herstelmaatregelen worden

getroffen.

(...)

16. Artikel 11.37 van het Bal:

1. Het verbod, bedoeld in artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, van de wet, om zonder omgevingsvergunning een flora- en fauna-activiteit te verrichten, geldt voor:
 - a. het opzettelijk doden of opzettelijk vangen van van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de vogelrichtlijn;
 - b. het opzettelijk vernielen of opzettelijk beschadigen van nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld onder a, of het opzettelijk wegnemen van nesten van die vogels;
 - c. (...)
 - d. het opzettelijk storen van vogels als bedoeld onder a.

17. Artikel 11.54 van het Bal:

1. Het verbod, bedoeld in artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder g, van de wet, om zonder omgevingsvergunning een flora- en fauna-activiteit te verrichten, geldt voor:
 - a. het opzettelijk doden of vangen van in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in bijlage IX, onder A;
 - b. het opzettelijk beschadigen of vernielen van de vaste voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren als bedoeld onder a; en (...)

RICHTLIJN 2009/147/EG VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 20 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (hierna: "Vogelrichtlijn"):

18. Artikel 1 van de Vogelrichtlijn:

1. Deze richtlijn heeft betrekking op de instandhouding van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de lidstaten waarop het Verdrag van toepassing is. Zij betreft de bescherming, het beheer en de regulering van deze soorten en stelt regels voor de exploitatie daarvan.
2. Deze richtlijn is van toepassing op vogels, hun eieren, hun nesten en hun leefgebieden.

19. Artikel 4 van de Vogelrichtlijn:

1. Voor de leefgebieden van de in bijlage I vermelde soorten worden speciale beschermingsmaatregelen getroffen, opdat deze soorten waar zij nu voorkomen, kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten. (...)
2. De lidstaten nemen soortgelijke maatregelen ten aanzien van de niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogels, (...)
4. De lidstaten nemen passende maatregelen om vervuiling en verslechtering van de leefgebieden in de in de leden 1 en 2 bedoelde beschermingszones te voorkomen, alsmede om te voorkomen dat de vogels aldaar worden gestoord, voor zover deze vervuiling, verslechtering en storing, gelet op de doelstellingen van dit artikel, van wezenlijke invloed zijn. Ook buiten deze beschermingszones zetten de lidstaten zich in om vervuiling en verslechtering van de leefgebieden te voorkomen.

20. Artikel 5 van de Vogelrichtlijn:

Onverminderd de artikelen 7 en 9 nemen de lidstaten de nodige maatregelen voor de invoering van een algemene regeling voor de bescherming van alle in artikel 1 bedoelde vogelsoorten; deze maatregelen omvatten met name de volgende verbodsbepalingen:

(...)

- d) een verbod om deze vogels, met name gedurende de broedperiode, opzettelijk te storen, voor zover een dergelijke storing, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn, van wezenlijke invloed is; (...)

Toepassing wettelijk kader

Vogelrichtlijnsoorten

21. Artikel 5.1 van de Omgevingswet jo. Artikel 11.27 en 11.37 van het Bal en artikel 5 van de Vogelrichtlijn gelden voor alle van nature in Nederland in het wild levende vogelsoorten. EcoNatura heeft vastgesteld dat de buizerd en zwarte specht voorkomen in het onderhavige plangebied en de havik, sperwer, wespandief, ransuil, nachtzwaluw, boomleeuwerik, fluiter, bonte vliegenvanger en tapuit mogelijk voorkomen in het onderhavige plangebied. Deze vogelsoorten mogen in beginsel niet gevangen, gedood en opzettelijk verstoord worden. Ook mogen diens vaste voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren niet opzettelijk beschadigd of vernield worden. Volgens EcoNatura is de kans

aannemelijk dat met de activiteiten die Berkenhorst vanaf 1 oktober 2024 zal uitvoeren, aan deze voorwaarden niet kan worden voldaan, terwijl geen omgevingsvergunning is verleend om van de verbodsbepalingen ten aanzien van in het wild levende vogelsoorten af te wijken.

22. Artikel 4 van de Vogelrichtlijn geldt voor alle vogelsoorten waarvoor het plangebied een aangewezen beschermingsgebied is. In het onderhavige geval gaat het om Natura 2000-gebied 57 Veluwe dat is aangewezen als beschermingsgebied voor onder meer de zwarte specht, nachtzwaluw, wespandief, tapuit en boomleeuwerik. Voor deze vogelsoorten gelden speciale beschermingsmaatregelen, inhoudende dat verslechtering van en verstoring in het beschermingsgebied dient te worden voorkomen. Volgens EcoNatura is de kans aannemelijk dat met de activiteiten die Berkenhorst vanaf 1 oktober 2024 zal uitvoeren een **permanente verstoring** optreedt waardoor het leefgebied van deze soorten verslechtert. Dat is in strijd met de speciale beschermingsmaatregelen die gelden voor Natura 2000- en Gelders Natuurnetwerk-gebieden.

Buizerd

23. De buizerd is beschermd op grond van de Vogelrichtlijn. Mertens erkent in het ecologisch rapport van december 2022 dat ten noordoosten van het plangebied een horst van de buizerd aanwezig is, maar stelt aan de hand van meerdere veldonderzoeken vanaf de tweede helft van mei 2022 dat er geen buizerd in het projectgebied aanwezig is. Mertens verwijst naar het kennisdocument van de buizerd (BIJ12, 2017) waarin wordt gesteld dat op het moment dat er jongen aanwezig zijn in een nest, **het nest niet binnen 50 tot 85 meter benaderd moet worden door mensen of materiaal**. Vervolgens stelt Mertens dat de afstand tussen de horst en de te verrichten activiteiten ca. 129 meter is waardoor effecten op de buizerd zijn uitgesloten.

24. EcoNatura reageert hierop in de contra-expertises dat voor verstoring in een natuurgebied

zoals onderhavig een bufferzone wordt gebruikt van 100 tot 250 meter voor **reguliere recreatie** (volgens Krijgsveld et al., 2022) en berekent door dat de bufferzone voor **schietgeluid** 350 meter moet bedragen (zie productie 3, p. 19 en productie 5, p. 3).

EcoNatura betwist hiermee dat de afstand van ca. 129 meter tot het nest voldoende is om effecten (bij het nest) bij de onderhavige werkzaamheden en activiteiten (die meer verstoren dan reguliere recreatie) uit te sluiten. Ook merkt EcoNatura op dat Mertens alleen rekening houdt met de nestlocatie en niet het feit dat de buizerd een groter territorium bestrijkt, met daarin ook rust- en roestplaatsen.

25. Verzoekers merken hierbij op dat als aan de eis dat het nest “niet binnen 50 tot 85 meter benaderd wordt” wordt voldaan, dit niet hoeft te betekenen dat de buizerd(s) in en nabij het nest niet verstoord worden. Het gaat in het onderhavige geval namelijk niet enkel om de mogelijke benadering door mensen, maar om de aanleg van drie schietbanen (bouwwerkzaamheden), het afgraven van, rijden met en storten van grote hoeveelheden gebiedseigen grond met zware machines én de ingebruikname van de drie schietbanen (schietgeluiden, kogelregen, resten van kleiduiven, kruitdampen en de tweewekelijks langdurende aanwezigheid van groepen mensen). Om antwoord te kunnen geven op de vraag of deze werkzaamheden en activiteiten nadelige effecten voor de buizerd met zich meebrengen, moet er een specifiek onderzoek plaatsvinden naar de effecten van al die werkzaamheden en activiteiten op het nest en de leefomgeving daaromheen en dat is, door te verwijzen naar de niet vergelijkbare belasting van beperkte recreatieve verstoring, onvoldoende gebeurd.

26. Bovendien is met het rapport van Mertens niet voldoende komen vast te staan dat het nest niet in gebruik was en er geen andere nesten van de buizerd in gebruik zijn. Volgens het kennisdocument van BIJ12 kunnen nesten van de buizerd gevonden worden door vóór half april geschikte bossen en beplanting uit te kammen. Het veldonderzoek van Mertens is te laat aangevangen, namelijk pas in de tweede helft van mei (2022), waardoor niet met voldoende zekerheid kan worden aangenomen dat er geen nesten van de buizerd aanwezig en in gebruik waren.

27. Ook met het aanvullend veldonderzoek van EcoNatura kan niet met zekerheid worden vastgesteld dat er geen bewoond nest van de buizerd in of rondom het plangebied is, doordat het onderzoek wederom in mei is uitgevoerd. Wel constateert EcoNatura aan de hand van uitwerpselen en een enkele ruiveer dat het plangebied anno 2024 nog steeds het territorium van de buizerd behelst, namelijk een roestplaats en veel potentieel voor hernieuwd broeden (zie productie 6, p. 14).
28. Om bovengenoemde redenen staat het, in strijd met artikel 11.27 van het Bal, onvoldoende vast dat effecten op de buizerd zijn uitgesloten en achten verzoekers, met verwijzing naar de rapporten van EcoNatura, het aannemelijk dat de activiteiten wel degelijk negatieve effecten hebben op de buizerd. Desondanks is voor de spoedig aan te vangen activiteiten geen omgevingsvergunning ten aanzien van de buizerd aangevraagd en verleend waardoor overtredingen van artikel 5.1 van de Omgevingswet, artikel 11.37 van het Bal en artikel 5 van de Vogelrichtlijn dreigen.

Zwarte specht

29. De zwarte specht is beschermd op grond van de Vogelrichtlijn en heeft een matig ongunstige staat van instandhouding. Het Natura 2000-gebied Veluwe is aangewezen als beschermingsgebied voor de zwarte specht. Desondanks stelt Mertens dat de zwarte specht niet voorkomt in het projectgebied.
30. EcoNatura betwist deze aanname al in haar tweede contra-expertise door te verwijzen naar www.waarneming.nl, waar is vermeld dat de zwarte specht recent is waargenomen bij de Berkenhorst en binnen de invloedsfeer van de nieuwe schietactiviteiten (zie productie 5, p. 1). In het aanvullende rapport beschrijft en toont EcoNatura dat een van de wildcamera's, geplaatst in het naaldbosperceel direct ten westen en dus binnen de invloedsfeer van het schietterrein, een zwarte specht heeft vastgelegd (zie productie 6, p. 18-20 en figuur 9):

EcoNatura rapportage 2024-034 – Ecologisch onderzoek contra-expertise Schietbaan De Berkenhorst



Figuur 9. Een zwarte specht foeragerend op (boktor)keverlarven in dood hout op twee verschillende momenten net buiten het schietterrein waar cameravallen geplaatst konden worden.⁵

31. Dat is begrijpelijk, want het betreft een gunstig leef- en foerageergebied voor de zwarte specht, mede door de aanwezigheid van rode bosmieren. Ter hoogte van een van de nog aan te leggen schietbanen bevinden zich twee koepelnesten van de rode bosmier. Deze nesten zullen door de werkzaamheden en activiteiten vernield raken, waardoor naast belangrijk leefgebied ook een belangrijke voedselbron van de zwarte specht verdwijnt (zie productie 6, p. 21).
32. Nu gewijzigd is komen vast te staan dat de zwarte specht in het gebied voorkomt menen verzoekers dat conform artikel 11.27 van het Bal een (nieuw) onderzoek dient plaats te vinden (alvorens met de werkzaamheden wordt gestart) waarbij de effecten van de activiteiten op de zwarte specht worden beoordeeld. Er is geen reden om aan te nemen dat Berkenhorst dit nieuwe onderzoek uit zichzelf zal (laten) uitvoeren alvorens met de werkzaamheden te starten, waardoor overtredingen van artikel 5.1 van de Omgevingswet, artikel 11.37 van het Bal en artikel 4 en 5 van de Vogelrichtlijn dreigen.

Havik

33. De havik is beschermd op grond van de Vogelrichtlijn. Volgens Mertens komt de havik niet voor in het projectgebied.
34. EcoNatura betwist deze aanname in de eerste contra-expertise, omdat uit de plukresten van de buizerd (zie productie 2, figuur 29) blijkt dat er een havik of zelfs een oehoe actief is in het gebied (zie productie 3, p. 14). Gedurende het veldonderzoek vindt EcoNatura op een tweetal plekken binnen het plangebied pluk- of prooiresten die duiden op de regelmatige aanwezigheid of nabije broedplaats van een havik (zie productie 6, p. 15).
35. Daarom menen verzoekers dat conform artikel 11.27 van het Bal een (nieuw) onderzoek dient plaats te vinden (alvorens met de werkzaamheden wordt gestart) waarbij de effecten van de activiteiten op de havik worden beoordeeld. Er is geen reden om aan te nemen dat

Berkenhorst dit nieuwe onderzoek uit zichzelf zal (laten) uitvoeren alvorens met de werkzaamheden te starten, waardoor waardoor overtredingen van artikel 5.1 van de Omgevingswet, artikel 11.37 van het Bal en artikel 5 van de Vogelrichtlijn dreigen.

Grauwe vliegenvanger

36. De grauwe vliegenvanger is beschermd op grond van de Vogelrichtlijn. De staat van instandhouding is zeer ongunstig en daarom is de soort opgenomen op de **rode lijst** als gevoelig. Mertens constateert in zijn rapport dat er een nest van de grauwe vliegenvanger is aangetroffen (zie productie 2, figuur 9) en de grauwe vliegenvanger voorkomt in het plangebied, maar motiveert vervolgens niet dat de activiteiten geen effect op de grauwe vliegenvanger hebben.
37. Verzoekers menen dat niet is komen vast te staan dat de activiteiten geen effect hebben op de grauwe vliegenvanger. Verzoekers menen daarom dat conform artikel 11.27 van het Bal een (nieuw) onderzoek dient plaats te vinden (alvorens met de werkzaamheden wordt gestart) waarbij de effecten van de activiteiten op de grauwe vliegenvanger worden beoordeeld. Er is geen reden om aan te nemen dat Berkenhorst dit nieuwe onderzoek uit zichzelf zal (laten) uitvoeren alvorens met de werkzaamheden te starten, waardoor overtredingen van artikel 5.1 van de Omgevingswet, artikel 11.37 van het Bal en artikel 4 en 5 van de Vogelrichtlijn dreigen.

Sperwer, wespendif, ransuil, nachtzwaluw, boomleeuwerik, fluitier, bonte vliegenvanger en tapuit

38. De sperwer (zeer ongunstig), wespendif (matig ongunstig), ransuil (zeer ongunstig en opgenomen op de rode lijst als “kwetsbaar”), nachtzwaluw, boomleeuwerik, fluitier (matig ongunstig), bonte vliegenvanger, en tapuit (zeer ongunstig en opgenomen op de rode lijst als “bedreigd”) zijn beschermd op grond van de Vogelrichtlijn. Voor de nachtzwaluw, wespendif en boomleeuwerik is het Natura 2000-gebied 57 Veluwe,

waarin de Berkenhorst ligt, tevens aangewezen als beschermingsgebied waar verslechtering en verstoring voorkomen dient te worden.

39. Deze (onder 38 genoemde) diersoorten komen volgens Mertens niet voor in en rondom Berkenhorst, terwijl EcoNatura wijst op recent habitatgebruik van deze soorten binnen en/of in een radius van 250 meter rondom Berkenhorst (zie www.waarnemingen.nl en productie 5, p. 1-2 en productie 6, p. 17, figuur 7 en p. 23). Ook merkt EcoNatura op dat de ransuil en nachtzwaluw kwetsbaarder zijn voor hoge geluidsdruk dan de meeste andere vogelsoorten en dat daarmee rekening gehouden moet worden (zie productie 3, p. 16). Desondanks is er geen onderzoek uitgevoerd naar het effect van de activiteiten op deze diersoorten.
40. Verzoekers menen dat niet is komen vast te staan dat deze soorten niet in het gebied voorkomen en het juist aannemelijk is dat zij hier wel voorkomen en effecten zullen ervaren van de uit te voeren activiteiten. Daarom menen verzoekers dat conform artikel 11.27 van het Bal een (nieuw) onderzoek dient plaats te vinden (alvorens met de werkzaamheden wordt gestart) waarbij de effecten van de activiteiten op deze diersoorten worden beoordeeld. Er is geen reden om aan te nemen dat Berkenhorst dit nieuwe onderzoek uit zichzelf zal (laten) uitvoeren alvorens met de werkzaamheden te starten, waardoor overtredingen van artikel 5.1 van de Omgevingswet, artikel 11.37 van het Bal en artikel 4 en 5 van de Vogelrichtlijn dreigen.

Andere diersoorten (dan vogelsoorten)

41. Artikel 5.1 van de Omgevingswet jo. Artikel 11.27 en 11.54 van het Bal gelden voor alle in het wild levende diersoorten die worden genoemd in bijlage IX, onder A, van het Bal. EcoNatura heeft vastgesteld dat van deze diersoorten de das, boommarter, eekhoorn, edelhert, ree, haas en vos voorkomen in het onderhavige plangebied en de hazelworm, levendbarende hagedis en wolf mogelijk voorkomen in het onderhavige plangebied. Deze diersoorten mogen in beginsel niet gevangen en gedood worden. Ook mogen diens vaste

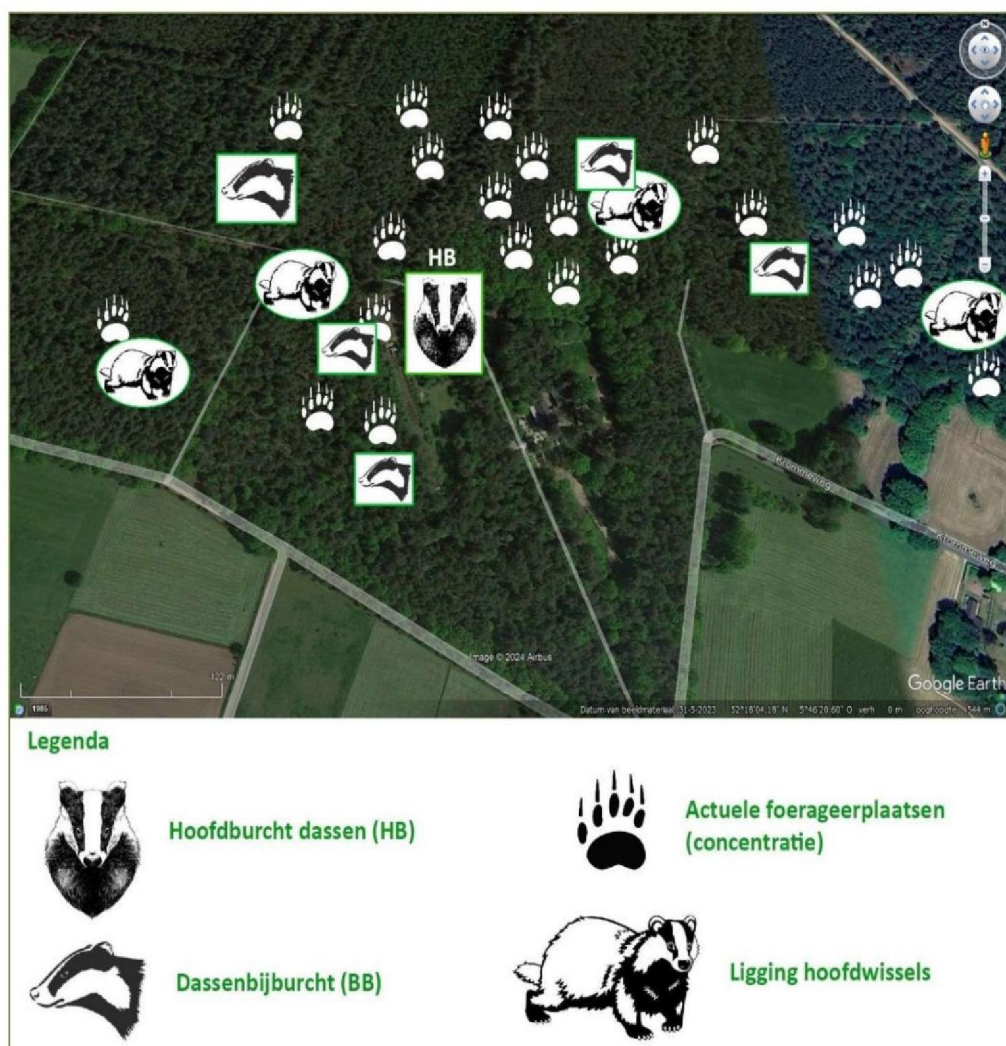
voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren niet opzettelijk beschadigd of vernield worden. Volgens EcoNatura is de kans aannemelijk dat met de activiteiten die Berkenhorst vanaf 1 oktober 2024 zal uitvoeren, aan deze voorwaarden niet kan worden voldaan, terwijl geen omgevingsvergunning is verleend om van de verbodsbepalingen ten aanzien van de diersoorten (behalve de hazelworm) af te wijken.

Das

42. De nationaal beschermde das komt voor en gebruikt diverse burchten (waaronder een hoofdburcht) en pijpen in het plangebied. Desondanks stelt Mertens in zijn rapport dat de uit te voeren activiteiten geen effect hebben op de das, omdat, kort gezegd, de burchten niet vernield worden en zich op voldoende afstand van de uit te voeren werkzaamheden en activiteiten bevinden, de das niet geluidsgevoelig is en zich tijdens de schieturen onder de grond bevindt, er geen activiteiten plaatsvinden tijdens de foerageertijden van de das en deze met name foerageert op de tegenover het plangebied gelegen bemeste weilanden, en er twee kunstburchten worden gerealiseerd in de aardwallen.
43. In de eerste contra-expertise merkt EcoNatura op dat naast het herhaaldelijk langdurig schieten ook sprake zal zijn van zwaar grondwerk voor de aanleg van geluidswallen (in de voor dassen gevoelige periode, namelijk herfstfoerage, winterrust en kraamtijd), wat veel directe verstoring veroorzaakt in de vorm van geluid en trillingen en erin kan resulteren dat de burcht onbewoonbaar wordt (zie productie 3, p. 12 en productie 5, p. 8). Volgens EcoNatura volgt uit diverse onderzoeken dat dassen juist wel geluidsgevoelig zijn en bijvoorbeeld veel stress ervaren van geluid en trillingen van spoorwegen en windturbines. In dit geval zal sprake zijn van meer stress, omdat de verstoring tamelijk onvoorspelbaar is (tweewekelijks op bepaalde tijden vele harde schietgeluiden en groepen mensen) (zie productie 3, p. 12).

44. Uit het aanvullend veldonderzoek van EcoNatura blijkt dat dassen actueel veelvuldig in de omgeving van de hoofd- en bijburchten foerageren (en spelen), namelijk binnen een straal van 200 meter, waardoor EcoNatura betwist dat de onderhavige dassen primair foerageren op de nabijgelegen agrarische percelen (zie productie 6, p. 8-12):

EcoNatura rapportage 2024-034 – Ecologisch onderzoek contra-expertise Schietbaan De Berkenhorst



Figuur 2. Resultaten uit het dassenonderzoek met duiding van actueel terreingebruik (mei-juni 2024) van de dassen op de Berkenhorst en omgeving. De huidige hoofd- of kraamburcht van de dassen (HB) komt overeen met de locatie die door Mertens (2022) wordt geduid als locatie 6.

45. Uit het veldonderzoek volgt ook dat er een hoofdburcht met kraamburcht temidden van het beoogde schietterrein (en dus werkgebied) ligt en niet, zoals Mertens betoogd, op geruime afstand daarvan (39 meter buiten het schootsveld), maar op slechts 30 en 20 meter van schietbanen 3 en 4 af waardoor er een reële kans is dat de hoofdburcht door de aanleg- en bouwwerkzaamheden wordt vernield (zie productie 6, p. 26-29).
46. Tevens kan het verschil in berekende afstand de reden zijn dat de geluidsbelasting op de dassenburcht door het schieten volgens Mertens 60 dB(A) en volgens EcoNatura maar liefst 118 dB(A) bedraagt (zie productie 6, p. 29).
47. Ten slotte stelt EcoNatura zich op het standpunt dat andere verstorende effecten dan geluid, zoals de aanwezigheid (soms gedurende foerageertijd) van groepen mensen en kruitdampen, nog niet zijn onderzocht en dat wel had gemoeten (zie productie 3, p. 32).
48. Om bovengenoemde redenen achten verzoekers het aannemelijk dat de analyse van Mertens over de effecten op de das niet juist is en er daarentegen sprake is van een groot leefgebied van de das waaronder de hoofd- en kraamburcht temidden van de beoogde activiteiten. Volgens EcoNatura hebben de hoge geluidsbelasting (en andere verstorende effecten) van de activiteiten wel degelijk een effect op de das en is er een reëel risico dat de hoofdburcht wordt vernield en andere burchten permanent onbewoonbaar worden. Verzoekers menen daarom dat de activiteiten niet uitgevoerd kunnen worden zonder omgevingsvergunning (of nader onderzoek conform artikel 11.27 van het Bal), terwijl Berkenhorst dat wel van plan is en daarmee in strijd met artikel 5.1 van de Omgevingswet en artikel 11.54 van het Bal dreigt te handelen.

Boommarter, edelhert, ree, vos, eekhoorn, haas, levendbarende hagedis en wolf

49. Uit het veldonderzoek van EcoNatura blijkt dat een groot aantal andere diersoorten in het plangebied voorkomen die door Mertens in het geheel zijn gemist (boommarter, edelhert, ree en vos), die zijn waargenomen maar waarvan het effect op de soort niet of

onvoldoende is beoordeeld (eekhoorn en haas) en die niet tijdens het veldbezoek zijn waargenomen maar wel in de directe omgeving voorkomen (levendbarende hagedis, wolf).

50. In dit verband stelt Mertens dat directe effecten op de boommarter (“mocht die toch aanwezig zijn) zijn uitgesloten doordat er geen bos verloren gaat met de werkzaamheden. Dezelfde redenering gaat volgens Mertens op voor de eekhoorn. EcoNatura meent echter dat dit niet betekent dat er geen rust- en voortplantingsplaatsen van de boommarter en eekhoorn worden beschadigd of vernield en dat beter dient te worden uitgezocht (zie productie 3, p. 12).
51. Voor de waarnemingen van de diverse (gemiste) diersoorten verwijzen verzoekers naar het aanvullend rapport van EcoNatura (zie productie 6, p. 24, figuur 12):

EcoNatura rapportage 2024-034 – Ecologisch onderzoek contra-expertise Schietbaan De Berkenhorst



Figuur 12. Vastlegging van diverse rust behoevende zoogdieren voorkomend binnen de invloedssfeer van het beoogde schietterrein.: 1) vos, 2) haas, 3) ree, 4) eekhoorn, 5) edelhert en 6) boommarter. Een intensiever onderzoek zal nog meer aan natuurwaarden opleveren is het vermoeden van de auteur.

52. EcoNatura concludeert dat uit het korte veldonderzoek naar voren komt dat er aanzienlijk meer leeft dat de conclusies uit voorgaande onderzoeken doen geloven. EcoNatura is ervan overtuigd dat met meer en goed toegesneden ecologisch onderzoek nog meer beschermde soorten naar voren zullen komen, zoals levendbarende hagedis en wolf (zie productie 6, p. 24).

53. Om bovengenoemde redenen menen verzoekers dat conform artikel 11.27 van het Bal een (nieuw) onderzoek dient plaats te vinden (alvorens met de werkzaamheden wordt gestart) waarbij de effecten van de activiteiten op de boommarter, eekhoorn, edelhert, ree, haas en vos en mogelijk voorkomende levendbarende hagedis en wolf worden beoordeeld. Er is geen reden om aan te nemen dat Berkenhorst dit nieuwe onderzoek uit zichzelf zal (laten) uitvoeren alvorens met de werkzaamheden te starten, waardoor overtredingen van artikel 5.1 van de Omgevingswet en artikel 11.54 van het Bal dreigen.

Slotsom

54. Verzoekers concluderen dat met de rapporten van EcoNatura voldoende is komen vast te staan dat er ten aanzien van diverse diersoorten verbodsbepalingen dreigen te worden overtreden zonder dat daarvoor een omgevingsvergunning ten aanzien van deze diersoorten is verleend. Zij vragen u om te voorkomen dat deze overtredingen plaatsvinden door hiertegen preventief handhavend op te treden.

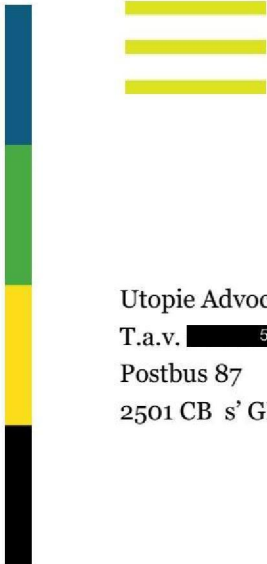
55. Ten slotte vragen verzoekers u om het besluit op dit handhavingsverzoek **binnen vier weken** bekend te maken, zodat verzoekers zich (indien nodig) nog voor de aanvang van de verstorende werkzaamheden tot de voorzieningenrechter kunnen richten.

Hoogachtend 5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

PRODUCTIE B



Utopie Advocaten
T.a.v. 5.1.2e
Postbus 87
2501 CB s' GRAVENHAGE

Datum
10 oktober 2024

Zaaknummer
2024-010656

Onderwerp
Reactie op handhavingsverzoek:
voornemen

Inlichtingen bij
Provincieloket
026 359 99 99
post@gelderland.nl

Blad
1 van 2

Ontvangstdatum uw verzoek
22 augustus 2024

Wet
Omgevingswet

Geachte 5.1.2e

U dient namens Stichting Veluwe Bijzonder, Stichting NatuurAlert Nederland, Stichting Natuurbeschermingswacht, 5.1.2e 5.1.2e en mevrouw 5.1.2e 5.1.2e (hierna: handhavingsverzoekers) een handhavingsverzoek in. U vraagt ons om handhavend op te treden tegen de dreigende overtredingen die volgens u plaatsvinden door Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst. Meer specifiek het verrichten van flora- en fauna-activiteiten die in verband staan met de aanleg en ingebruikname van drie bovengrondse schietbanen terwijl daarvoor geen omgevingsvergunningen zijn verleend. Kort samengevat betreft uw verzoek om handhaving op de volgende soorten:

- Buizerd, Zwarte specht, Havik, Grauwe vliegenvanger, Sperwer, Wespendif, Ransuil, Nachtzwaluw, Boomleeuwerik, Fluitier, Bonte vliegenvanger en Tapuit.
- Das, boommarter, edelhert, ree, haas, vos, hazelworm, levendbarende hagedis, wolf en mieren.

U stelt dat zonder omgevingsvergunning en zonder aanvullend onderzoek activiteiten plaatsvinden die in strijd zijn met artikel 5.1 van de Omgevingswet jo. artikel 11.27, 11.37 en 11.54 het Besluit activiteiten leefomgeving (hierna het Bal) en artikel 5 van de Vogelrichtlijn.

Wij zijn van plan om uw handhavingsverzoek af te wijzen
Wij zijn van plan om uw verzoek tot handhaving af te wijzen. Dit houdt in dat wij geen handhavingsmaatregelen zullen treffen. Hieronder leest u waarom.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751



Datum

10 oktober 2024

Zaaknummer

2024-010656

Blad

2 van 2

Wat heeft onze toezichthouder geconstateerd?

Onze toezichthouder heeft een administratieve controle uitgevoerd. De toezichthouder heeft geconstateerd dat Nationaal Jachtschietcentrum Berkenhorst een ontheffing, met zaaknummer **2021-008449**, heeft ontvangen voor het opzettelijk beschadigen of vernielen van vaste voortplantings- of rustplaatsen van de hazelworm. Tegen het verlenen van deze ontheffing heeft u beroep ingesteld dat bij ons is geregistreerd onder het zaaknummer **2024-006344**.

Verder heeft onze toezichthouder op locatie een controle uitgevoerd. De toezichthouder heeft geconstateerd dat er geen sprake is van een overtreding. Op grote lijnen worden de door u genoemde diersoorten niet verstoord, niet aangetroffen op locatie of omgeving, hebben de activiteiten geen invloed op de staat van de instandhouding en/of vallen de activiteiten buiten de invloedssfeer van de door u genoemde diersoorten. Het aanleggen van de schietbanen resulteert niet in het verstoren, vernielen van nest- en rustplaats of het aantasten van functioneel leefgebied van de bovengenoemde diersoorten.

Zienswijze

Bent u het niet eens met ons voornemen en wilt u een zienswijze indienen? Dat kan schriftelijk binnen twee weken na het verzenden van deze brief via Gedeputeerde Staten van Gelderland, Postbus 9090, 6800 GX Arnhem of digitaal via post@gelderland.nl onder vermelding van het zaaknummer.

Meer informatie

Heeft u nog vragen? Kijk daarvoor op gelderland.nl. U kunt ook contact opnemen met het Provincieloket via telefoonnummer 026 359 99 99. Houdt u het zaaknummer van deze brief bij de hand. We kunnen u dan sneller helpen.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

5.1.2e

5.1.2e

Martine Jongman
Plv. teammanager Handhaving

Voor deze brief gelden:

- Provinciewet, artikel 122
- Omgevingswet, artikel 5.1 lid 2 onder g

PRODUCTIE C



Stichting Valouwe Natuur
Mecklenburglaan 9
3843 BN Harderwijk
email: valouwenatuur@caiway.net
website: www.valouwenatuur.jouwweb.nl
telefoon: 5.1.2e
KvK-nummer: 81607024

Van: 5.1.2e

Naar: 5.1.2e

Onderwerp: Aantasting functioneel leefgebied Das

Datum: 13 oktober 2024

NOTITIE aantasting leefgebied van Das, Schietsportcentrum Berkenhorst

Aanleiding

Vanaf 2005 kan er op Schietsportcentrum Berkenhorst te Elspeet, gemeente Nunspeet, niet langer bovengronds worden geschoten. Het Schietsportcentrum is echter voornemens het bovengronds schieten binnenkort opnieuw mogelijk te maken. Daartoe worden drie nieuwe schietbanen aangelegd. De precieze ligging van deze banen ten opzichte van de oude banen is onduidelijk. Ik ga daar later in deze notitie op in. De benodigde vergunningen zijn inmiddels verkregen maar nog niet onherroepelijk vastgesteld. Op die vergunningen is het één en ander aan te merken, waaronder het impliciete standpunt van GS Provincie Gelderland dat geen Ontheffing Wet Natuurbescherming voor de Das nodig is (brief 3 maart 2024, zaak 2021-008449) en ook handhaving omwille van de Das niet aan de orde is (brief 10 oktober 2024, zaak 2024-010656). Volgens laatstgenoemde brief is *'geen sprake van aantasting van het functionele leefgebied van de Das'*. Mijns inziens is wel sprake van zo'n aantasting. Die aantasting zal in zowel de aanlegfase als in de gebruiksfase van de schietbanen bestaan uit lawaai, trillingen, het verspreiden van antropogene geuren en de beschadiging en vernietiging van minimaal één burcht. In de aanlegfase wordt namelijk gebruik gemaakt van zware machine (graafmachines, kettingzagen) bij en in de grondwal waarin zich een in gebruik zijnde burcht bevindt. In de gebruiksfase zal gedurende 2 dagen en 9 uren per week overdag sprake zijn van minimaal 120 gewerschoten per uur op minimaal één van de drie voorziene banen. Ik licht de effecten hiervan in het navolgende toe.

Ecologie van de Das

Om de effecten van het Schietsportcentrum Berkenhorst te kunnen beoordelen, is het nodig om eerst globaal kennis te nemen van de ecologie van de Das (*Meles meles*).

Dassen leven in familieverband: een zogenaamde 'clan' bestaande uit ouders, jaarlingen en jongen. Clanleden verdedigen een territorium tegenover andere clans. Een territorium bevat één hoofdburcht die idealiter min of meer in het midden van een territorium ligt. De hoofdburcht heeft als kenmerk dat ze jaarrond en vrijwel alle dagen aantoonbaar bewoond is (graafwerk, prenten, verse haren, beddengoed, foto- en filmbeelden) en meerdere belopen ingangen ('pijpen') heeft. Om de hoofdburcht heen liggen één of meer zogenaamde bijburchten die slechts in een deel van het jaar door één of meer clanleden bewoond worden. Daarnaast kent een territorium vaak talloze enkelvoudige vluchtpijpen waarin dassen zich bij onraad verschuilen. De Das is een nachtdier dat zich overdag in de ondergrondse (bij)burcht terugtrekt. Dassen hebben een zeer beperkt zichtvermogen en navigeren en foerageren zo goed als volledig op basis van hun gehoor en reukvermogen. Als zodanig zijn ze zeer gevoelig voor 'vreemde' geuren en geluiden (Neal & Cheeseman, 1995; Van Bommel et al., 2015; Roper, 2010; Macdonald & Newman, 2022) en zeer gesteld op rust.

In Nederland varieert de grootte van een dassenterritorium tussen 30 en 150 hectare (Van Bommel et al., 2015; BIJ12, 2017). De omvang van een territorium is afhankelijk van de kwaliteit van het leefgebied en de grootte van de clan. Hoe lager de kwaliteit, des te groter zal het territorium zijn. Op de Veluwe bedraagt een territorium circa 100 hectare (Vink & Schröder, 2021; Schröder, 2024a; -, 2024b). De grenzen van territoria liggen daarbij tegen elkaar aan. Ook in het gebied tussen Elspeet en Ermelo (de 'Enclave') is het opmerkelijk dat hoofdburchten zich ongeveer een kilometer van elkaar bevinden, overeenkomend met die territoriumgrootte van circa 100 hectare (Figuur 1). Territoria zijn als een goed zittende handschoen: niet te klein maar ook niet onnodig groot. Dat wil zeggen dat er een zekere balans bestaat tussen de grootte van een territorium, het aantal leden van de clan en het voedselleverend vermogen van het gebied. Er bestaan daarom in het algemeen geen mogelijkheden om bij verlies van leefgebied eenvoudigweg uit te wijken naar andere foerageergebieden zonder in conflict te komen met naburige clans en hun voedselvoorziening.

Omdat het hoofdvoedsel van dassen uit regenwormen bestaat (Van Bommel et al., 2015; Schröder, 2024c) bestaat een territorium voor een groot deel uit bemeste, vochtige graslanden in agrarisch gebruik. Daar zijn regenwormen het talrijkst en zijn wormen, vanwege de korte stoppel als gevolg van regelmatig maaien en beweiden, goed bereikbaar voor dassen. Bossen, in het bijzonder naaldbossen, bevatten relatief weinig voedsel voor dassen vanwege het droge en zeer zure karakter van die bosbodems (Schröder, 2024c). Daarom komen in de bossen van de Veluwe maar weinig hoofdburchten voor (Vink & Schröder, 2021). Wel bevinden hoofdburchten zich altijd in de drogere

delen waar namelijk dekking aanwezig is in de vorm van bomen en struiken. Als gevolg van die eisen bevinden territoria zich ook in de Enclave meestal op de grens van bos en grasland. Het habitat waarin de Berkenhorst zich bevindt, is er dan ook één ‘volgens het boekje’. Op basis van de gegevensbestanden van Stichting Das en Boom liggen rondom Schietterrein Berkenhorst 5 tot 6 aan elkaar grenzende territoria (Figuur 2). Die ligging is recent (april 2024 - oktober 2024) opnieuw bevestigd.

Het functionele leefgebied van een dassenclan bestaat niet alleen uit foerageergebied, maar ook uit het stelsel van burchten (om te schuilen, te rusten, te spelen, de vacht te onderhouden, zich voort te planten) en vaste routes (‘wissels’) waarmee dassen hun diverse foerageergebieden op basis van geursporen dagelijks kunnen bereizen.

Vermeldenswaardig is voorts dat de Staat van Instandhouding (‘SVI’) van de Das op de Veluwe afnemend is. Tussen 1995 en 2020 nam de stand met 42% af. In de Enclave bedroeg die daling 23% (Vink & Schröder, 2021). Ook dit gegeven noopt tot een zorgvuldige beoordeling van ingrepen.

Dassen op Schietsportcentrum Berkenhorst

Op basis van ecologisch onderzoek is vast komen te staan dat Berkenhorst tot het functionele leefgebied van de Das behoort. Zowel Mertens (2022) als Van Maanen (2024) troffen binnen de begrenzing van het schietterrein sporen aan (prenten, latrines, snuitputjes, graafsporen, wissels) en ook belopen burchten. Mertens (2022) spreekt van tien (bij)burchten met minimaal één belopen pijp. De belangrijkste hoofd- of bijburcht, Burcht 6, bevindt zich in de grondwal (‘kogelvanger’) aan het uiteinde van Baan 4 (coördinaat 181250-479400). Dat blijkt ook overtuigend uit Figuur 13 (‘Foto 6’) in Mertens (2022). Deze Burcht 6 is daar ook door mij op 10 oktober 2024 aangetroffen. Daarbij is mijns inziens niet met zekerheid vast te stellen of het op dit moment om een hoofdburcht gaat of om een bijburcht. Hoe dan ook heeft Van Maanen (2024) met beelden vastgelegd dat de burcht in mei 2024 onmiskenbaar in gebruik was bij dassen. Overigens kunnen een hoofdburcht en een bijburcht van moment tot moment stuivertje wisselen. Op basis van mijn bezoek op 10 oktober 2024 karakteriseer ik de burcht op dit moment als bijburcht. Feit is dat beide typen burchten, bijburchten en hoofdburchten, onlosmakelijke onderdelen vormen van een territorium.

Binnen de begrenzing van Berkenhorst is alleen door Mertens gebruik gemaakt van cameravallen. Het gebruik daarvan bleef in de betreffende maand (juni 2022) zonder treffers. Langs de onmiddellijke randen van het schietterrein zijn wel regelmatig dassen in levende lijve waargenomen door Van Maanen en door ondergetekende. Die waarnemingen zijn fotografisch vastgelegd. Onmiskenbare wissels (met karakteristieke dassenharen), ín en út het schietterrein, bevinden zich onder de rasters door bij, onder meer, coördinaten 181057-479295 (op weg naar een zeer vers gegraven bijburcht onder een omgevallen boom op coördinaat 181086-479303) en coördinaat

181401-479323. Die wissels worden kennelijk gebruikt om de graslanden ten westen en ten oosten van Berkenhorst te bereiken. Bovendien bevindt zich op het schietterrein Berkenhorst een vijver. Vermoedelijk oefent die in droge tijden een grote aantrekkingskracht uit op de dassen omdat zich elders in het gebied bij mijn weten geen waterpunten met voldoende dekking bevinden.

Geluidsproductie van vuurwapens

Ook zonder het oproepen van een vluchtrespons of definitieve verjaging kunnen geluiden bij zoogdieren leiden tot een verhoogd niveau van alertheid, een verhoogd energieverbruik en een verlaagde energie-inname. Dit leidt tot een afname van fitness, verlies van immuniteit en een dalend reproducerend vermogen (Van der Grift et al., 2008). Effecten hangen af van de geluidsterkte, de hoogte van het geluid (de frequentie), gewenning en de regelmaat ofwel de voorspelbaarheid van het geluid. Een monotoon, langzaam aanzwellend en uitstervend geluid (zoals dat van een trein die een dassenburcht in een spoordijk passeert) is minder verstorend dan een onregelmatige, plotselinge knal (zoals dat van bijvoorbeeld een knalapparaat om vogels uit een boomgaard te verjagen). Dat dassen hun burcht soms in spoordijken bouwen is overigens eerder een bewijs van een gebrek aan betere locaties in een overigens aantrekkelijk leefgebied dan van onverschilligheid ten aanzien van rust.

Een vuurwapen produceert onmiddellijk bij de vuurmond een geluid van circa 150 decibel (dB(A)). Op een afstand van 225 meter (de vermelde lengte van het schootsveld) is de geluidsterkte nog altijd 97 dB(A) (berekend volgens: <https://www.wkcgroup.com/tools-room/inverse-square-law-sound-calculator/>). Volgens schaaltekeningen behorend bij de onderbouwing van de vergunning (Figuur 3 van deze notitie) zal de grondwal ('kogelvanger') van de beoogde Baan 4 zich op circa 40 meter van de vuurmond gaan bevinden en bevindt Burcht 6 zich op circa 60 meter van de geplande vuurmond. Dat komt overeen met berekende geluidsterktes van, respectievelijk, 112 en 108 dB(A). Uit Figuur 3 blijkt dat de posities van Burcht 6 (te weten in de huidige grondwal) en de toekomstige grondwal van Baan 4 niet samenvallen. Dat impliceert dat de huidige grondwal verplaatst zal gaan worden en Burcht 6 alleen daarom al beschadigd gaat worden, als de geluidsbelasting al niet funest genoeg is om die burcht ongeschikt te maken voor gebruik door dassen. Het ongeschikt maken van een burcht, ongeacht of dit gebeurt door verjaging dan wel door vergraving, is verboden volgens de Wet Natuurbescherming (artikel 3.10), thans Omgevingswet (artikel Ow 5.1 + 5.2, BAL 11.2.3 + 11.54) verboden.

Het is niet navolgbaar waarom Mertens (2022) de geluidsproductie-contour van de schietbaan in zijn Figuur 8 beperkt tot maximaal 50 dB(A) en het geluid ter hoogte van de grondwal tot 62-76 dB(A). De genoemde ondergrenzen hebben overigens betrekking op zogenaamde L_r -waarden (gemiddelden over de tijd) en niet op L_{knaal} -waarden, het geluid tijdens het schot. Eén en ander lijkt mij een ernstige

onderschatting, nog los van de vraag wat de precieze ligging van de nieuwe grondwal wordt ten opzichte van de huidige grondwal met Burcht 6. Het is dan ook cynisch om te veronderstellen dat de beoogde aanleg van een kunstburcht in de uiteindelijke grondwallen van Baan 4 en Baan 5 een zinvolle compensatie en besteding van geld is.

Om de betekenis van de genoemde 108-112 dB(A) goed te doorgronden, noem ik hieronder de geluidsterkte van enkele bronnen:

- een stiltegebied in de natuur: 35 dB(A)
- een windturbine: 40 dB(A)
- een verkeersweg: 50 dB(A)
- een gesprek tussen mensen: 60 dB(A)
- vuurwerk: 150 dB(A)

en voeg daar aan toe dat gehoorschade bij de mens optreedt bij 110 dB(A). Niet voor niets dragen kleiduivenschutters daarom gehoorbeschermers. Daarbij moet nog worden opgemerkt dat de knal van een vuurwapen een mix is van laagfrequente en hoogfrequente geluiden. Laagfrequente geluiden kunnen ver dragen en dieper de bodem indringen dan hoogfrequente geluiden. Het is op grond van het voorgaande daarom onjuist om te veronderstellen dat dassen die overdag in de burchten binnen de Berkenhorst rusten, doof en ongevoelig zullen zijn voor de minimaal 120 salvo's per uur per baan. Medewerkers van Das & Boom erkenden in antwoord op een vraag van GS Provincie Gelderland dat zij geen kennis hadden van specifieke onderzoeken naar de relaties tussen knallen en verstoring. Ook geven ze er geen blijk van überhaupt te weten wat de geluidsproductie van een kleiduiven-schietbaan is (Das & Boom, 2023).

Mertens (2022) wijst op mitigerende maatregelen tegen geluid zoals de bouw van abri's, van 5 meter hoge schermen aan weerszijden van de baan en van een 6 meter hoge wal aan het einde van de baan in de vorm van de kogelvanger. Uit een review van Van Leeuwen (1999) blijkt echter dat het geluidreducerende effect van schermen doorgaans niet meer dan 5-12 dB(A) bedraagt. Het is overigens opmerkelijk dat bij de onderbouwing van de vergunningsaanvraag nergens melding, laat staan een evaluatie gemaakt wordt van het feit dat de apparaten die kleiduiven afschieten ook geluid produceren ten laste van de natuur. Hieraan had niet voorbij gegaan mogen worden, in aanmerking genomen dat die apparaten volgens de tekening bij de aanvraag van 28 januari 2016 ook buiten de schermen en wal zullen worden geplaatst.

Ten overvloede wijs ik ook nog op het feit dat, los van de negatieve effecten van geluid, ook achterblijvende kruitdampen een uitermate verstorend effect zullen hebben op een dier dat zich bij uitstek op geuren oriënteert.

Natura 2000 begrenzing

In aanvulling op al het bovenstaande wil ik ook nog wijzen op het feit de beoogde schietbanen op zijn minst deels binnen de begrenzing van Natura 2000 gebied Veluwe liggen. Immers, slechts een beperkt deel van het Schietsportcentrum is indertijd geëxclaveerd. Het is moeilijk voorstelbaar dat de kwaliteit van het Natura 2000 gebied in zijn algemeenheid gebaat is bij toevoeging van een kleiduivenschietbaan. Daarbij wijs ik op de aanwezigheid van Boommarter en Zwarte Specht binnen de begrenzing van het Schietsportcentrum (Van Maanen, 2024). Voorts wordt een aantal instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Veluwe jaar in, jaar uit voor tal van kwalificerende diersoorten waaronder de Wespendif, niet gerealiseerd. Ook dat vraagt om een veel zorgvuldiger beoordeling van nieuwe ingrepen.

Conclusie

Aanleg en gebruik van de drie nieuwe schietbanen verkleinen het functionele leefgebied van, onder meer, de Das. Omdat er voor de Das geen alternatieve naburige 'onbezette' leefgebieden zijn, valt deze aantasting aan te merken als een verlies van essentieel leefgebied. Dit heeft negatieve gevolgen voor het aantal dassen dat op termijn van het gebied gebruik kan blijven maken. Dit is volgens de ABRvS (ECLI:NL:RVS:2021:1457, overweging 6.4) niet toegestaan.

Literatuur

BIJ12, 2017. Kennisdocument Das 1.0. BIJ12 Samenwerkende Provincies, Utrecht, 43 pp.

Das & Boom, 2023. Antwoord van Das&Boom d.d. 10 februari 2023 op vraag van GS Provincie Gelderland inzake verstoring door geluid. Productie 04021433 Dossier Berkenhorst Provincie Gelderland.

MacDonald, W. & C. Newman, 2022. The badgers of Wytham Woods. Oxford University Press, 569 pp.

Mertens, F., 2022. Actualiserend onderzoek beschermde plant- en diersoorten, aanleg en ingebruikname uitbreiding Berkenhorst te Elspeet. Eindrapport 2022.4106. Adviesbureau Mertens, Renkum, 44 pp.

Neal, E. & C. Cheeseman, 1995. Badgers. London: Poyser Natural History.

Roper, T.J., 2010. Badger. Collins, London, UK.

- Schröder, J.J., 2024a. Inventarisatie van de dassenpopulatie op Landgoed Leuvenum 2016-2024. Stichting Valouwe Natuur, Harderwijk, 17 pp.
- Schröder, J.J., 2024b. Inventarisatie van de dassenpopulatie op Landgoed Staverden in 2024. Stichting Valouwe Natuur, Harderwijk, 24 pp.
- Schröder, J.J., 2024c. Voedselbeschikbaarheid voor dassen in relatie tot landgebruik: een nieuwe basis onder compensatieberekennigen. Stichting Valouwe Natuur, Harderwijk, 20 pp.
- Van Bommel, F, S. Vreugdenhil & M. La Haye, 2015. De Das. KNNV Uitgeverij, Zeist, 135 pp.
- Van der Grift, E.A. et al., 2008. Quick scan verstoring fauna door laagvliegen. Alterra/SOVON, rapport 1725, Wageningen, 71 pp.
- Van Leeuwen, 1999. Een technische beoordeling van de effectiviteit van geluidsschermen. Geluid 2: 60-62.
- Van Maanen, E. 2024. Aanvullend veldonderzoek beschermde natuurwaarden en habitatbetekenis in en rondom de Berkenhorst. Rapportage project 2024-034., Econatura, Diepenveen, 34 pp.
- Vink J. & J.J. Schröder, 2021. Decline of the number of occupied badger setts in the Veluwe region and its possible causes. Lutra 64 (1): 5-18.

Figuur 1. De 'kritische afstand' van hoofdburchten in de Enclave in 2024 ten opzichte van elkaar (de kleuren verwijzen naar verschillende terreinbeheerders) (Schröder, 2024a; -, 2024b)



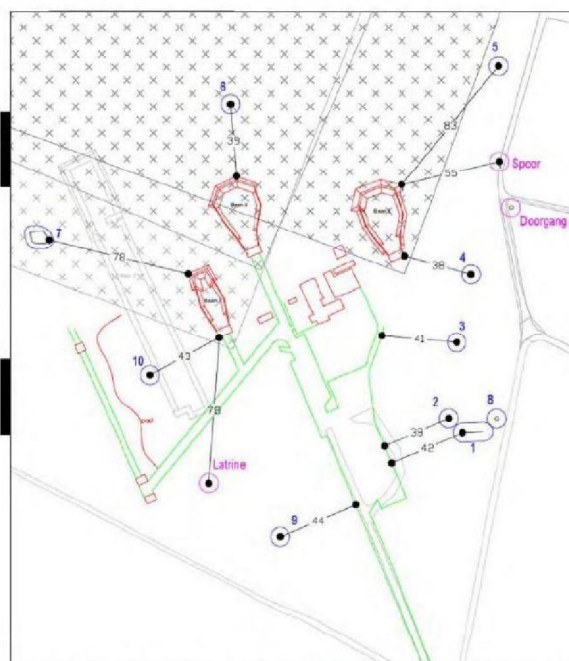
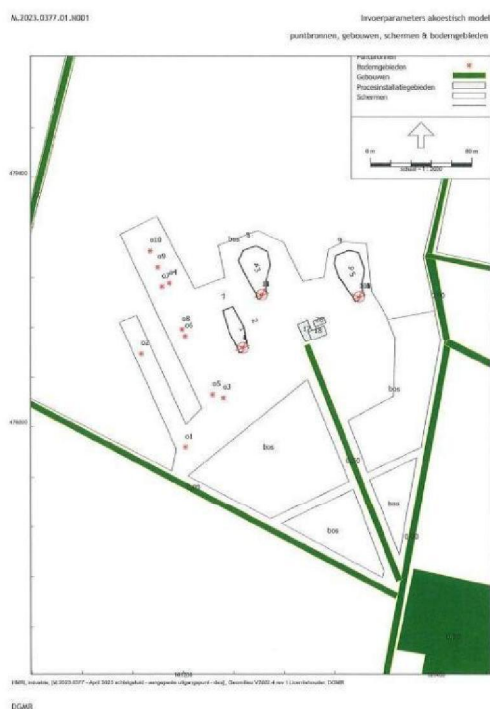
Figuur 2. Ligging van hoofd- en bijburchten rondom Berkenhorst



Legenda

- ★ Bewoonde hoofdburcht
- ☆ Bijburcht
- ☆ Bijburcht / hoofdburcht?
- ★ Voormalige hoofdburcht in grafheuvel, thans bijburcht
- Denkbeeldige 30 hectare contour van territorium rond hoofdburcht
- Denkbeeldige 100 hectare contour van territorium rond hoofdburcht
- Globale ligging Berkenhorst Schietterrein

Figuur 3. De ligging van beoogde drie bovengrondse schietbanen met op te werpen wallen en schermen waaronder Baan 4, en de ligging van Burcht 6 volgens Mertens (2022).



Figuur 1. Burchten en sporen van de das in het onderzoeksgebied van het Nationaal Jachtschietcentrum de Berkenhorst aan de Stakenbergweg 60 te Elspeet in 2022.